

ЕЖИ СТАВІНСЬКИЙ

Ежи Ставінський (нар. 1921 р.) — польський прозаїк, сценарист, автор романів та повістей: «Світло в темряві» (1952), «Геркулеси» (1953), «Шість перетворень Яна Пищика» (1959), «Гонитва за Адамом» (1963), «Година пік» (1968), «Не заходячи в порти» (1970) та кількох збірок оповідань

ПЕРЕДСВЯТКОВОГО ВЕЧОРА

Я швидко відчинив двері квартири й відразу ж зрозумів, що Єва зникла знову. Мій ілюзорний спокій тієї ж хвилини звітрів, наче дим, я кинув на столик проекти, які взяв у бюро, щоб попрацювати над ними вдома, й обшукав усі закамарки: скрізь було порожньо. У ванній іще стояв слабкий запах квіткового одеколону, але зубної щітки на полиці не було. Я більше не сумніваюся: Єва втекла. Серце мое калатало аж десь у горлі, я не міг зрозуміти, що сталося, і безсило впав на канапу, де ще зовсім недавно тримав її в своїх обіймах. Це була перша дівчина, яку я так і не зміг приборкати і яка, на жаль, справді подобалася мені. Зрештою, в цьому не було нічого дивного: Єва мала багато достоїнств, які нині не так легко знайти, а саме: розум, талант, красу і звабу.

Не знаю, скільки часу я так пролежав у спустілій квартирі, намагаючись зрозуміти, що ж усе-таки могло статися, пригадуючи кожне своє і Євине слово, сказане учора й сьогодні вранці. В останні дні Єва була якась неуважна і вдавала, що дуже заклопотана своїми експериментами, котрі поки що не давали ніяких задовільних наслідків, але я вбачав у цьому намагання уникнути розмови про нас двох і про наше майбутнє. Вона весь час тримала мене в стані непевності, я страшенно дратувався, але нічого не міг удіяти. Йй до моїх мук було абсолютно байдуже, і наді мною висіла постійна загроза, що ця дівчина візьме свою зубну щітку й зникне, а це було для мене гірше, ніж смерть. Я даремно втішав себе, що довкола дівчат, як того макового цвіту, на мене це не діяло; цього разу я таки спіймався — ті часи, коли я перебирав дівчатами, мов яблуками врожайного року, минули. Єва снилася мені щоночі, з нею я не міг вести нечесну гру, тож капітулював зі страху втратити її. На жаль, і це не допомогло: вона забрала свою зубну щіт-

ку, і я тепер залишився сам на цілих три дні перед святами й перед Новим роком. Я не хотів залишатися сам з її образом перед очима, не міг на це погодитися, бо це було для мене гірше, ніж інфекційна жовтяниця, і Єва це добре знала, однак повелася зі мною вкрай жорстоко й зникла невідомо куди.

Сповнений почуття жалю і образи, я раптом вирішив: раз вона мене так скривдила, я не зроблю до неї більше й кроку, бо я людина амбітна і мені не личить так принижуватись перед жінкою,— навіть відвернувся до стіни; та не минуло й п'яти секунд, як я тремтячою рукою схопив телефонну трубку і набрав номер.

— Вєся? — мовив я удавано безтурботно. — Це Анджей. Добрий вечір. У тебе часом нема Єви? Я щойно повернувся з роботи, а тут дзвонять знайомі, запрошують нас на вечерю, і я не знаю, що їм сказати...

— Ні. Нема, — відповіла Вєся, і в її тоні я вловив щось схоже на співчуття.— Ти хіба не знаєш, що вона взяла сьогодні відпустку?..

Ця новина приголомшила мене, мов удар грому.

— Так, звичайно,— промимрив я.— Мабуть, ми кудись поїдемо... Купимо в «Орбісі» путівки до Рибенки або на Кубу. Вибач, що потурбував тебе. Бажаю тобі веселих свят, Єва, певне, скоро повернеться...

— Так, вона, певне, скоро повернеться, — підтвердила Вєся тоном, яким заспокоюють маленьку дитину або дурня.

— О, саме хтось дзвонить! — вигукнув я і кинув трубку, наче вона була під струмом. Ніхто, звісно, не дзвонив. Єва взяла відпустку, забрала свою зубну щітку й зeszла, щоб я її не знайшов, викреслила мене зі свого життя, мабуть, сіла на поїзд і зараз їде кудись у спальному вагоні з якимось типом. Я затремтів від люті, уявивши собі цю картину, але відразу ж погамував свою фантазію й міцно схопився за краї канапи. Ще раз урочисто пообіцяв собі, що більше не вставатиму, мені тут непогано, батареї гріють, наче хтось підкупив теплоцентрально, на дворі ожеледь, вітер, скрізь передсвяткові черги, на вечерю маю тильжицьку ковбасу і живецький сирок, по телевізору показують французький фільм, тож чого ганятися за тінню, хоч би вона й була хтозна-яка гарна, за ілюзією, привидом, так компрометувати себе в зрілі літа?! Я простяг руку й покрутив ручку радіоприймача, але тієї ж миті знову підхопився, незважаючи на свою тверду обіцянку, і з ретельністю міліціонера почав оглядати квартиру. Вона була невелика, одна кімната й кухня, і то тут, і то там я знаходив щось із Євиних речей — хустинку, поясок чи ще щось. А може, це належало зовсім не Єві? Може, це були сліди інших дівчат, які приходили сюди ще перед нею? Біля канапи лежала книжка «Подружжя на роздоріжжі», наче навмисне закладена на розділі «Постійні розчарування». Я шукав якогось знаку чи записки, але Єва не залишила нічого; втім, я й так знав, що це кінець і що нічим тут уже не зараджу.

Я стояв, тупо дивлячись на склянку без Євиної зубної щітки, і з гіркістю думав про те, що такої чудової дівчини не зустріню більше ніколи, й раптом погляд мій упав на підлогу. Там лежав невеличкий аркуш, вирваний із календаря «Орбіс». Я миттю підняв його. На ньому характерним Євиним почерком був записаний номер телефону в центрі міста. Кров прилила мені до голови, бо цього номера я не знав. З аркушиком у руці я повернувся до канапи, якусь хвилину ще боровся з собою, бо це міг бути номер центрального пункту хімчистки, Євиної кравчині або м'ясної крамниці, але вже знав, що подзвоню туди: цей

номер був єдиним слідом, який Єва залишила тут після себе, і, коли щось станеться, докорятиму собі до глибокої старості, що так занастив своє життя, бо полінувався набрати ці кілька цифр.

Отож я схопився за телефон, мов за шпагу, й мені пощастило додзвонитися з першого разу.

— Алло, — озвався в трубці дзвінкий чоловічий, сповнений енергії голос.

Я на мить завагався.

— Пробачте, будь ласка, я хотів би поговорити з пані Євою, — сказав я, може, аж занадто чемно.

— Гм... А хто це говорить? — запитав після багатозначної паузи голос.

— Запала, — відповів я.

— Пан Анджей? — запитав голос.

— Так.

Знову настала пауза. Я ладен був заприсягтися, що мій співрозмовник затулив долонею мікрофон і про щось радився з Євою. Мене охопили найгірші передчуття.

— Єва спить, — сказав він нарешті.

— Як це спить?! — вигукнув я. — Чому спить?!

— А чому людина спить? — Він на мить задумався. — Чому вона взагалі живе?

— А хто це говорить? — закричав я.

— Євин чоловік, — відповів він спокійно.

Я отетерів. Я не знав усього Євиного життя, вона не любила багато розказувати про себе, а я з делікатності не допитувався, тож цілком могло бути, що тут заплутаний іще якийсь чоловік. Можна було також витлумачити це просто як недотепний жарт і кинути трубку.

— Це ми ще побачимо, — сказав я. — негайно розбудить її!

— Моя дружина спить, і до телефону вона не підійде, — спокійно відповів він.

Я вирішив узяти себе в руки.

— Скажіть мені, де це? — запитав я.

— Що ви маєте на увазі?

— Назвіть мені свою адресу!

— Сьогодні ми не приймаємо, — відповів він. — Дружині не вдалося дістати сервелату, а чергу за бананами вона зайняла аж на завтра. Подзвоніть після свят.

— Облиште ці свої недоречні жарти! — сказав я грізно.

— А ви, бачу, нетерплячий, — зітхнув він. — Що ж, тоді приїздіть. Ви самі цього хотіли. Вільча, шістдесят два, другий поверх. Доктор Залеський. Тільки попереджаю — без коників. Поговоримо як чоловік із чоловіком.

— Нам нема про що говорити, пане доктор, — відповів я зневажливо. — Заберу Єву й піду геть.

— Ви добре знаєте, що це неможливо, пане Запала. Дуже сумніваюсь, чи вона захоче з вами поїхати.

— Це ми ще побачимо, — відповів я рішуче.

Я зовсім не був певен, чи Єва захоче зі мною поїхати, але в такі хвилини людина завжди схильна до перебільшеного оптимізму. Доктора Залеського я не сприймав серйозно, це був лише випадок, неістотний епізод: Єва не знала ще середовища медиків, і її в ньому, очевид-

но, щось зацікавило. Я радів, що так швидко знайшов її, і потерпав, зби вона не втекла в якусь інше місце, де вже не зможу напасти на її слід. Я мусив будь-що її знайти. Мені здавалося, що силою своїх аргументів зможу зламати всі перешкоди. Я ладен був упасти перед нею на коліна, повзати на них і ревно плакати, якщо в цьому виникне потреба. Ось на що буває здатний не дуже молодий чоловік, — між іншим, досить тверезий, — коли його, нарешті, закрутить вир глибокого почуття.

Я приборкав дрож, зволожив язиком пересохлі уста, загасив світло й шодуху помчав на стоянку таксі. Натопли людей з ялинками в руках штурмували машини, але я виявився спритнішим.

— Схоже, що зима цього року буде дуже люта, — сказав водій. — Може не вистачити палива.

— У мене гріють, як у раю, — відповів я неухважно, бо складав у думці промову до Єви й підбирав незаперечні аргументи.

Водій, не сповільнюючи швидкості, помчав на забитий пішоходами перехід; люди, мов табун курчат, кинулись урозтіч, голосно лаючись і погрожуючи услід нам кулаками. Розчарований моєю задумою, водій мовчав, і так ми, зрештою, приїхали на місце. Він не видав мені решти з десяти злотих, проте я не наполягав і швидко побіг до воріт. Будинок був новий, але я відразу ж знайшов потрібний мені під'їзд і двері з латунною табличкою «Д-р мед. Анджей Залеський». Це був рецидив колишньої міщанської моди, нині латунь ішла на наші фабрики й заводи, і я вже готовий був злегковажити доктора як свого суперника, бо не могла ж Єва серйозно ставитися до людини з латунною табличкою на дверях, проте швидко опанував себе, мене гнали вперед якісь могутні сили, і я рішуче натиснув кнопку дзвінка.

Тієї ж хвилини мені відчинила немолода вже хатня робітниця в чистому фартусі. В передпокої стояли стільці для пацієнтів, і я відразу ж зрозумів, що тут не можна галасувати.

— Як ваше прізвище? — суворо запитала мене хатня робітниця. — Запала.

Вона прочинила двері до кімнати й назвала моє прізвище. «Так, прошу», — відповів доктор, і я переступив поріг. Мене відразу ж поставили в становище відвідувача, але я зайшов з гідністю. В кутку кімнати стояла біла шафка, посередині — завалений паперами письмовий столик червоного дерева, а біля нього — двоє зручних крісел, й одне з них — у колі світла, що падало від торшера. З-за столика підвівся чоловік мого віку, років десь так сорока, засмаглий ще з літа чи з відпустки, проведеної в Болгарії, мабуть, хірург. бо такими найдужче захоплюються жінки: їх без міри рекламують у романах, кіно й по телебаченню. «На вигляд досить грізний суперник», — подумав я.

— Який ви швидкий. Після нашої телефонної розмови минуло всього кільканадцять хвилин, — сказав він, подаючи мені руку. — Сподіваюсь, ви розумієте, що перед святами я приймаю тільки в виняткових випадках.

— Справа моя дуже нагальна, — відповів я гостро.

— Для мене це щоденний хліб, — сказав він. — Прошу.

Я люто глянув на нього, бо цей чоловік і далі кепкував з мене, але він сів у крісло з байдужим виразом обличчя й показав мені на друге, освітлене торшером. Я швидко роззирнувся навколо: крізь матову шибку дверей із сусідньої кімнати пробивалося червоне світло. Мене знов охопили якнайгірші передчуття: мабуть, це там вони звили собі

кубельце, й тепер Єва сидить під дверима, нашорошивши вуха. Попри свій винятковий розум, вона все ж таки жінка і з приємністю прислухатиметься до боротьби двох самців за володіння нею.

— Де Єва? — запитав я тихо, щоб вона не почула.

— Потерпіть хвилинку,— відповів Залеський.— Дійдемо й до Єви.

Коли ви були у відпустці?

— А вам що до того? — буркнув я.

— Чим швидше ви відповісте на моє запитання, тим краще буде для вас,— сказав він.

Я окинув його ненависним поглядом. В його очах я не помітив і тіні глузування.

— У вересні. Два тижні.

— Мало. Ви багато працюєте, правда ж?

— Більше, ніж ви,— відповів я різко, але його це нітрохи не збентежило.— Пане Залеський, я не маю часу! Я хочу побачити Єву!

— Мені теж ніколи! — відповів він.— Скажіть, чи не хворіли ви останнім часом на щось серйозне?

— Ні! — вигукнув я. В голові мені потроху почало прояснюватися. Цей Залеський вирішив розіграти зі мною комедію огляду й психоаналізу, пошити мене в дурні й висміяти перед Євою. Його цинізму, видно, не було меж. Мабуть, це була сильна й жорстока натура. Але я не міг спокійно сидіти тут і слухняно відповідати на всі його безглузді запитання. Я рвучко підвівся і, перш ніж він устиг мені завадити, підбіг до дверей, освітлених червоним світлом. Рвучко розчахнувши їх, я завер на порозі.

Перед дзеркалом у короткій нейлоновій сорочці й чорних панчохах стояла струнка фарбована блондинка, така собі банальна кралячка, зовсім не схожа на Єву.

— Ах! — скрикнула вона й злякано позадкувала в куток кімнати, демонструючи при цьому свої стрункі ноги. Мабуть, у мене й справді був вигляд божевільного. З дурнуватим виразом обличчя, наче школяр, якого застукали на гарячому, я швидко зачинив двері, перш ніж до мене підбіг доктор Залеський.

— Ви нетактовний,— сказав він, крутнувши в замку ключ і сховавши його в кишеню.— Заспокойтесь. Вам тут ніщо не загрожує.

Я сів у крісло. В голові моїй снували хаотичні думки. Доктор Залеський непомітно підійшов до мене й раптом відтягнув двома пальцями шкіру моєї щоки.

— Око червоне,— сказав він.— Я хотів би поговорити з кимось із вашої сім'ї.

— У мене нема сім'ї! — заволав я і раптом усе зрозумів.— Який номер вашого телефону?!

Залеський спритно обмацав мою потилицю.

— Скажіть, ви не були поранені в голову під час війни? — запитав він.

— Який номер вашого телефону?! — грізно закричав я.

Залеський відступив на крок од мене.

— Прошу вас, заспокойтеся,— сказав він.— Я зовсім не бажаю вам зла. Номер мого телефону двадцять один дев'яносто дев'ять сімдесят сім. Адже ви самі дзвонили мені по ньому кілька хвилин тому

— І що ж я сказав?

— А ви вже хіба не пам'ятаєте? — збентежився доктор. — Що ж, тоді я вам повторю, хоча це й не рекомендується робити. Але ви повинні зберігати спокій.

— Я буду спокійний, як черепаха,— прощидив я крізь зуби.

Доктор зненацька випростав руку і вдарив молоточком по моему лівому коліні. Нога підскочила, мов пружина.

— Ви просили негайно прийняти вас. Сказали, що вас переслідують якісь привиди й страхи і що ви не можете в такому стані залишатися на свята, бо вкоротите собі віку. А ще ви сказали, що шукаєте скрізь Єву, яка насправді не існує...

— Не існує? — зітхнув я.

Мені нарешті все стало ясно. Той негідник обдурив мене, як малу дитину. Мене тіпало від страшною люті.

— Кожен з нас шукає якусь Єву, котра насправді не існує,— меланхолічно всміхнувся доктор, а я раптом подумав про дівчину за дверима.— Проте не варто це так близько брати собі до серця. Така вже наша чоловіча доля. Вам треба відпочити. Киньте курити, не пийте горілки й не тягніть понаднормової роботи. А найкраще кудись поїдьте. Скажімо, до Свідра.

— Чи не могли б ви мені виписати щось заспокійливе, докторе? — простогнав я.

— Ну, звичайно,— охоче погодився Залеський і, сівши до столика, заходився виписувати рецепти.

Я терпляче вислухав його поради, а тоді запитав, щоб припинити цю комедію:

— Скільки я вам винен?

— Сто п'ятдесят злотих,— відповів він.— І неодмінно приходьте до мене зразу ж після свят. Можливо, я на кілька днів покладу вас у клініку. А поки що бажаю вам познайомитися з якоюсь справжньою Євою. Це дуже заспокоює.— І кинув багатозначний погляд на двері до сусідньої кімнати.

Я витяг сто п'ятдесят злотих,— у кишені в мене залишилися тільки дрібняки,— й міцно потис докторові руку. Його очі пильно стежили за мною, він весь напружився — мабуть, трохи боявся мене. Я відчув безглузде бажання вкусити його за ніс або за вухо: як божевільний, за свої гроші я мав на це право. Але я вчасно стримався, бо поспішав. Мов навіжений, збіг сходами вниз і кинувся до телефонної будки. Насилу встроїв монету в проріз автомата, так у мене тремтіли з хвилювання руки. Тепер я ладен був припустати, що Єва вирішила остаточно знищити мене, довести до психічного й фізичного краху, і грізним нагадуванням про це був мій візит до доктора Залеського. Я вирішив будь-що взяти себе в руки, викинути з голови ці дурниці, інакше зовсім зляжу і тоді мені й справді залишиться тільки єдиний рятунок — оці докторові таблетки. На жаль, у мені перемогло бажання побачити Єву, і я не знайшов у собі сили повісити трубку. На превеликий мій подив, той негідник озвався відразу ж.

— Ви заплатите мені за цей хамський жарт,— сказав я погрозово.

— Час від часу вам треба показуватись лікареві,— відповів він.— Чи підтвердив він наші побоювання?

— Послухайте, як вас звати?! — заревів я.

— Адам. Можете називати мене Дасьо. Приходьте. Площа Конституції, двадцять, квартира шість.— І поклав трубку.

Охололений невеселими думками, я побіг на цю адресу. Я тремтів від хвилювання, здавалось, у мене болить кожен нерв, а що поруч була аптека, витяг рецепт доктора Залеського й метнувся досередини. Фармацевт, навіть не глянувши в мій бік, видала мені таблетки. Я вибіг з аптеки й ковтнув на ходу одну з них, бо для принципової розмови з Євою мені треба було заспокоїтись, я хотів, щоб у мене не тремтіли руки й не блищали, як в істерика, очі, коли я їй усе пояснюватиму, а щоб спокійно посміхався — тільки спокій міг мене врятувати, я не міг повернутись додому з порожніми руками, не міг залишатися сам на свята, бо тоді б не знав, куди себе подіти, й снував би по квартирі ще безцільніше, ніж Моніка Вітті у фільмі Антоніоні.

Я добіг до монументального будинку, в одну мить опинився на площадці сходів і різко подзвонив у двері квартири номер шість. На двірх не було ніякої таблички, й відчинив мені хлопчисько років, мабуть, семи, а може, й одинадцяти, важко сказати, бо малі хлопці схожі один на одного, як дві краплі води. Кров ударила мені в голову, і я зрозумів, що мене чекає тут нова прикрість.

— Я до пані Єви! — зневажливо кинув я йому.

— Мамо, до тебе! — крикнув цей шмаркач і кудись побіг. Він чимось нагадував Єву, й мені раптом сяйнуло в голові, що, може, в неї тут і справді були чоловік і дитина, але вона приховала це від мене, а тепер, перед святами, ця розкаяна грішниця повернулася до сім'ї, щоб зайняти своє законне місце біля святкового столу. Та тієї ж миті з кімнати вийшла якась брюнетка, анітрохи не схожа на Єву, не гарна, але й не потворна, років десь так тридцяти. Та що мені тепер було до чужих брюнеток, до того ж із дітьми!

— Вибачте, будь ласка... — промимрив я.

— Пан Запала, так? — спитала вона і всміхнулася.

— Так, — відповів я.

— Я дуже рада, що ви так швидко прийшли. — Усмішка її не згасала. — Прошу, заходьте.

В кімнаті стояв диван і дитяче ліжечко. Чоловіка в брюнетки явно не було. Невже вони задумали мені її посватати, негідники? Від брюнетки гостро пахло парфумами, вона сіла на дивані біля торшера, світло якого створювало інтимну обстановку, й нітрохи не соромилася своїх голих ніг, — мовляв, у всьому винна вузька спідниця; ноги в неї й справді були непогані, раніше я подякував би цьому негідникові, який мене сюди прислав, хлопчиська ми швидко б поклали спати, але тепер ці гарні ноги не викликали в мене ніяких почуттів, тим більше, що в Єви ноги набагато гарніші. Отож я скромно сів у крісло.

— Кави, чаю? — запитала брюнетка.

— Ні, дякую, я дуже поспішаю.

— Розумію, перед від'їздом у вас безліч усяких справ. Але від стремного, гадаю, ви все-таки не відмовитесь?

Брюнетка встала й принесла пляшку. Це був вірменський коньяк на три зірочки. Видно, вона покладала на мене великі надії, бо скільки могла заробляти така покинута красуня з дитиною? Цікаво, куди я мав їхати? Що вони їй набрехали? Я жадібно випив коньяк. Зненацька в темряві під столом блиснули якісь червоні цятки. Я здригнувся.

— Я щиро вдячна вам за вашу готовність допомогти мені, — сказала брюнетка, знову наливаючи мені коньяку. — Тітка багато років підтримує посилками, й нарешті трапилась нагода бодай частково їй за це віддячитись...

— А де мешкає ця ваша дитя? — запитав я й знову побачив червоні цятки під столом і під дитячим ліжечком. Треба було кінчати з алкоголем і після свят відвідати доктора Залеського, якщо я взагалі переживу їх. Та, незважаючи на це своє рішення, я випив ще одну чарку коньяку.

— Ось її адреса,— брюнетка подала мені папірець, ніжно торкнувшись при цьому моєї долоні.— А якщо захочете, можете її зателефонувати — вона приїде до вас у готель.

Я зиркнув на папірець. Тітка брюнетки мешкала в Лондоні. «Чому замість цього дощового острова вони не послали мене хоча б до Італії на сонце, якого так мало в нас у Польщі?» — подумав я й відразу ж здогадався про характер моєї місії: мабуть, мені доручать провезти щось контрабандою. Я знову випив, а коли поставив порожню чарку, в темних кутках кімнати спалахнуло близько шести червоних цяток. Уся вона була буквально всяяна цими червоними цятками. Це вже ставало небезпечним. Я мерщій відвів очі й побачив біля себе хлопчиська, який задумано колупався в носі. Щось недобре, мабуть, було написано на моєму обличчі, бо брюнетка запитала:

— Ви що, не любите дітей?

— Ні... Чому ж? — пробелькотів я.

— Але ви ніколи не були батьком, еге ж?

— Мабуть, ні...

— Як це... мабуть, ні?

— Я багато подорожував.

Брюнетка відсмикнула коліно, яке досі впиралося в мою ногу; такі дотепі з мого боку були їй, видно, не до вподоби. Але вона відразу ж сховала своє розчарування за усмішку й подала мені другого папірця. Я крадькома позирнув униз: червоні цятки не згасли. Отже, нерви мої таки розхиталися вже до краю.

— Це лікарське свідоцтво,— сказала брюнетка.— Ви не матимете з ним ніякого клопоту. Він здоровий, як молодий тигр.

Ну, це вже було чортзна-що! Виходить, я повинен був одвезти її тітці цього шмаркача? Я зиркнув на папірець. «Ветеринарна швидка допомога» — стояло на ньому.

— Злови Філіппа, Кшисю, — наказала брюнетка синові.

Хлопчисько пірнув під стіл, замахнувся, мов рибалка, що закидає невід, і витяг сіамського kota кольору кави з молоком. Кіт блимнув на мене очима, що відбивали червоне світло торшера. Я полегшено зітхнув.

— Та це ж Ізабелла! — докірливо сказала брюнетка.— Ти знаєш, що тітці потрібен Філіпп!

Хлопчисько, який весь час чомусь мовчав, відпустив Ізабеллу й витяг з п'яьми іншого kota. Знову хитро блиснули круглі очі.

— Це Фердинанд! — скривилася брюнетка. — Фердинанд поїде до Парижа, тільки-но трапиться нагода.— І сама полізла під ліжко, щоб витягти звідти Філіппа.

Як і в решти котів, у Філіппа замість хвоста стирчав якийсь обрубок.

— Гарно ж їх у вас вродило,— силувано всміхнувся я.

— Він вам подобається? — Брюнетка піднесла мені kota під самого носа.

Кіт і справді був гарний, справжній Філіпп-Прекрасний серед котів.

— Марія-Кристина вродила аж п'ятеро, але всі вже розподілені,— сказала брюнетка.— Звичайно, якщо ви так бажаєте...

Вона знов присунулася ближче, визивно дивлячись мені у вічі.

— Може, з наступного приплоду,— відповів я квапливо й трошки відсунувся.— Альфонса, якщо можна.

Брюнетка всміхнулася, кинула Філіппа до китайського кошика, вимощеного в дорогу, й подала мені його разом з коробкою та папірцем.

— Ось тут вітаміни, кашка і м'ясце, тут пісочок, а отут докладна інструкція. Втім, завтра ви вже будете в Лондоні. Як я заздрю вам, що ви святкуватимете різдво в тіні Вестмінстера!

— Вони що, у вас зовсім не нявчать? — запитав я, щоб не виляяться.

— Вони мудрі, як люди. Погляньте на хвіст: він у нього атрофований, як у людини,— з почуттям гідності пояснила мені брюнетка.

Тільки тепер я оцінив усю вагу своєї місії.

— Як ви довідалися, що я їду до Лондона?

— Що? — здивувалася брюнетка.— Мені подзвонив ваш брат. Він сказав, що ви були такі люб'язні і...

— Ви знаєте мого брата? — спитав я з неприхованим подивом.

— Ніколи навіть не бачила його... Але він знає подругу моєї найкращої приятельки, Гані Одолянської... Я всіх питала, чи не їде хто на свята до Англії... Ваш брат був такий милий і...

— Дякую,— відповів я неширо, бо ніякого брата в мене не було.

За хвилину я вже знову сидів у таксі, тримаючи на колінах китайського кошика з котом. Ось я й повертався додому не сам, а з товаришем по нещастю, який ніколи не побачить гордих берегів Британії, навіки занапащеним і відчуженим котом, так само як я, без сім'ї й без друзів, повертався з котом замість Єви; це був жорстокий жарт у її стилі, вона вміла бути злою, я вже навіть чув її уїдливі голос: «Що мені до твоєї істерії й примх, до твоїх невдач, егоїсте, з мене досить і мого клопоту, заведи собі kota чи пса, він усе терпітиме, ще й оближе тобі морду». Я з люттю потрусив кошиком, і Філіпп раптом занявчав.

— Кіт! — глузливо зауважив водій.— Теж маєте роботу — возити по Варшаві котів...

— Він у мене породистий, сіамський,— сказав я на своє виправдання.— Винятковий екземпляр — без хвоста, як людина. А ви що, не любите котів?

— У мене п'ятеро дітей! Мені не до котів!

— Ви на них просто не розумієтесь,— заявив я авторитетно. — Він вартий дві сотні злотих, а то й більше. Я, мабуть, продав би його, бо виїжджаю до Англії, але не маю коли цим займатися, та й воно, знаєте, не дуже мені пасує — я все-таки працюю в солідній урядовій установі. Мені його сьогодні подарувала на прийомі дружина перського посла. Віддам за п'ятдесят злотих.

Водій нічого не відповів, але моя розповідь його явно заінтригувала.

— Покажіть-но свого kota, — сказав він, коли ми під'їхали до нашого будинку, і ввімкнув світло.

Я відкрив збоку кошик. Філіпп блиснув червоними очима.

— Ну й сатана! — мовив водій. — То, кажете, він вартий дві сотні злотих?

— Старі панни і три дадуть, — відповів я впевнено. — Для них кіт усе одно, що для вас чвертка горілки.

Водій окинув мене пильним поглядом.

— А кошик? — запитав він.

— Кошик продається разом з котом, — відповів я. — Непоганий подарунок для дружини на Новий рік.

— Беру тільки кошик за тридцятку, — зважився нарешті водій

— Без kota не продаю, — ображено сказав я.

— Беру кошик за півсотні, — сказав він із злістю.

— Кошик з котом — за п'ятдесят, кошик без kota — за п'ятсот! — вперто відповів я.

— Ну й дідько з вами й вашим котом! — розсердився водій і поїхав, забувши навіть узяти з мене плату за проїзд.

Я ввійшов до порожньої квартири, жбурнув у куток кошика з котом і побіг до ванної. Зубної щітки там не було й досі. Мене охопила скажена лють на Єву й того негідника, який уже двічі за вечір так пошив мене в дурні. А завтра про це піде гуляти анекдот по всій Варшаві, може, його навіть хтось повторить у «Шпільках» або по телебаченню, і знайомі мене засміють. Якби я й справді міг полетіти завтра до Лондона, то взяв би навіть цілий виводок котів, аби тільки раз і назавжди вирвати з серця пам'ять про Єву! Як я радів би, коли б вона й справді була тільки вигадкою! Та, на жаль, я був у Варшаві, до свят залишалося три дні, й треба було щось робити. Я не міг тепер так просто кинути цю справу, не довівши її до кінця, бо раптом з полегкістю відчув, що моє кохання до Єви переростає в не менш палку ненависть: у мене свербіли долоні, я мріяв зустрітися з нею віч-на-віч, щоб сказати їй кілька зневажливих слів і гордо піти назавжди; для визволення від неї мені бракувало вже лише кількох слів, однієї короткої зустрічі, тому я мусив будь-що знайти її.

Я повернувся до кімнати, сповнений жадою дії. Кіт Філіпп виліз із кошика й, сховавшись під кріслом, насторожено дивився на мене. Я спробував копнути його черевиком, але kota мов вітром здуло, і я тільки боляче вдарився об ніжку крісла. Мене охопило таке болісне напруження, що, не довго думаючи, я проковтнув аж дві таблетки доктора Залеського, підбіг до телефону й так енергійно заходився набирати нуль дев'ять, що вже за двадцятим разом озвався голос чергової довідкового бюро.

— Чи не могли б ви мені сказати прізвище й адресу абонента... — і я назвав їй цей клятий номер.

— Ян Гмур, артист, вулиця Пенкна, шістдесят один.

— Артист?! — вигукнув я.

— Написано «артист», — підтвердила чергова.

Мене охопив глибокий песимізм. Жадаба дії, що була опанувала мене, несподівано шезла: може, це випарувався коньяк брютетки, а може, почали діяти таблетки доктора Залеського, не знаю, тільки в мене до всього пропала охота.

Я знову впав у цілковиту байдужність, — хай живуть таблетки доктора Залеського! Знову минув якийсь час, і раптом пролунав телефонний дзвінок, гострим свердлом уп'явшись мені в мозок: я мимохить схопився й на столику біля канапи побачив kota Філіппа, який тієї ж миті гайнув у темний куток, скинувши на підлогу таблетки доктора Залеського; кілька з них він облизав, а може, й проковтнув. Телефон уперто дзвонив, ото ж я, прочумавшись, узяв трубку.

— Пан Анджей? — почув я голос того негідника. — Чому ви не дзвоните? Я вже почав за вас непокоїтись.

— Ну й даремно. Я саме трохи заснув, бо ви мені вже набридли, пане Гмур.

— Фе, який ви нечема, — обурився він. — А як почуває себе Філіпп? Тільки не давайте йому кісточок.

І тут я знов утратив самовладання. Мабуть, на мене вже перестали діяти таблетки доктора Залеського, я проспав цей час, до того ж кіт Філіпп, замість здохнути після облизування їх чи хоча б віддатися сонним видавам, як я, почав поводитись, мов скажений або дикий звір. Він в одну мить видерся на штору, повис на ній і гострими пазурами почав рвати на шматки.

— Негайно покличте до телефону Єву! — закричав я в трубку.

— Ну, нарешті, — зрадів той негідник. — Я любив вас саме таким.

— До вас зараз прийде міліція! — не вгавав я. — Покличте, до дідька, Єву!

Кіт Філіпп стрибнув зі штори просто в крісло й заходився люто шматувати барвисту подушечку, яку я привіз із Марокко.

— Тільки без погроз, пане Анджей, — відповів той негідник. — Доктор Залеський засвідчить, що ви не здатні відповідати за свої слова і вчинки, до того ж шукаєте людину, яка насправді не існує.

— Пане артист Гмур, — сказав я урочисто. — Досі я стримувався, шануючи Єву, але тепер з мене вже досить! Я негайно беру таксі, їду на Пенкну, шістдесят один, щоб набити вам морду, і якщо у вас лишилася ще бодай крихта людської гідності, ви дочекаєтесь мене й відчинете мені двері.

— Я буду вдома, пане Запала, — відповів він з повагою, — і відчиню на перший же ваш дзвінок.

Лють мною аж тіпала, я знову спробував упіймати kota, оповитого хмарою пір'я, але він не був такий дурний, щоб датися мені, стрибнув на стіл — кришталева ваза полетіла додола й розсипалася на тисячу дрібних скалок. Я не мав часу вовтузитися з котом: хай плюндрує, рве й шматує все на світі, хай мене згноять за це в тюрмі, хай виженуть з роботи, але морду Гмурові я все одно наб'ю, поки ще живий. Я позбирав усілілі таблетки й за хвилину сидів уже в таксі. Була без кількох хвилин десята, водій люб'язно пропускав на переходах пішоходів, але знову не дав мені здачі з десятки. Та що мені була та здача, коли ошалілий кіт плюндрує зараз весь мій набуток! Я вбіг у ворота обшарпаного прибуткового будинку й зупинися під дверима в Гмура. На мить завагався, добре розуміючи, що без поєдинку тут не обійдеться, що я битимусь до останньої краплі крові, бо ненавидів цього типа всією душею, ненависть до нього раптом переважила усю мою любов до Єви; цей Гмур напевне існував так само реально, як кіт Філіпп, брюнетка й доктор Залеський, а з Євою справа робилася дедалі заплутанішою. Я негайно відкинув думку прийняти таблетки доктора Залеського, бо вони погамували б мій запал і врятували б Гмура від кривавої розправи, а на додачу ще й спонукали б мене остаточно засумніватись у Євиному існуванні. А віра в неї була мені зараз конче потрібна, через Єву я терпів тяжкі муки й мусив вірити в її існування, як вірив колись у небо й пекло, вона була для мене водночас і небом, і пеклом.

Я щосили натиснув кнопку дзвінка, але не почув ніякого звуку. Натиснув удруге, втретє. Дзвінок не працював. Але ж Гмур мені сказав: «Я відчиню на перший же ваш дзвінок», — і вимкнув його, негідник. Примітивізм цього жарту змусив мене зловісно зареготати. Я грюкнув

кулаком у двері раз, потім удруге і з силою вдарив у них черевиком. Я ладен був висадити їх. З сусідньої квартири визирнув неголений чоловік у брудній сорочці.

— Ви що, з божевільні? До кого це ви так добиваєтесь серед ночі? До старої бабусі?

Я не встиг йому нічого відповісти, бо з-за Гмурових дверей долинуло якесь човгання й плямкання, хтось потемки намацав засув, зі скреготом відсунув його, двері відхилилися, і я справді побачив на порозі дрібну, всю зморщену бабусяю в брудному домашньому халаті й зі свічкою в руці.

— Я до pana Гмура! — вигукнув я.

— Ви з електростанції?! — зраділа бабуся. — Слава тобі господи! Я вже не могла дочекатися, два дні сиджу без світла, а тут свята, ніхто не хоче прийти, щоб...

— Я не з електростанції! — крикнув я. — Де пан Гмур?

На обличчі в старенької відбилоса розчарування.

— Який Гмур? Тут мешкає Станіслав Карась.

— А Гмур де?

— В пеклі! — відповіла вона сердито.

— Помер?! —

— Вже два місяці, як його звідси винесли, — повідомила старенька з явним задоволенням. — Будь ласка, заходьте...

Я зайшов. У ніс мені вдарило затхлим запахом непровітрюваного приміщення, і я раптом спіткнувся об якийсь казан чи цебрик. Щось дзенькнуло й хлюпнуло.

— Не перекиньте мені коропа! — злякано скрикнула бабуся.

— Де тут у вас телефон!? — запитав я суворо.

— Телефон? Його зняли, тільки-но цей Гмур... Він стояв отут.

І вона посвітила на стіну передпокою, на якій висіли ще обривки проводів і виднів слід розетки. Все рвалося, наче вата, а той негідник реготав із мене біля свого телефону. А може, все це мені лише приснилося? Може, я зараз прокинуся після важкого сну (і нащо тільки я їв в обід ці потрухи?) й побачу напівніжний, напівіронічний погляд Єви? Проте не щезала ні ця старенька із свічкою, ні задуха в передпокої, та й у цебрику жваво плюскалася риба.

— Якщо ви маєте бога в серці... Не кидайте нещасну стару жінку... Всі роз'їхалися на свята, й жодна жива душа не зазирне до мене... Зробіть що-небудь із цією електрикою...

Я безпорадно сперся на стіну. Ця старенька, звісно, нічим не завирила переді мною, хоча, мабуть, була справжня відьма, якщо відправила на той світ артиста Гмура.

— Після свят! — відповів я.

— Всі обіцяють після свят! Я помолюся за вас, тільки поладуйте!

Я не мав часу на довгі балачки й вихопив у неї з рук свічку:

— Де пробки?!

Пробки були коло дверей. Я приставив до стіни стільця з поламаною ніжкою й почав викручувати їх одну за одною.

— Мабуть, у вас із Гмуром була спільна кухня? — запитав я.

— Якби тільки кухня! — зітхнула старенька. — Він випивав наш чай, чіплявся до невістки, забивав туалет газетами!

— Артист! — зауважив я.

— Такий артист, що його навіть міліція розшукувала, бо він удавав із себе Наполеона й когось із житлового відділу. А взагалі-то він

пив і співав,— весь час дер горло, й від того його співу в нас аж канарок здох і всох рододендрон...

Цим Гмуром я вже був ситий по саму зав'язку — постать явно нецікава, після смерті в нього в квартирі зняли телефон, номер віддали отому негідникові, що водив тепер мене за носа, цю зміну ще не встигли зафіксувати в довідковому бюро номерів, мабуть, зафіксують аж після того, як я відлупцюю його, але як мені його знайти тепер, передсвяткової ночі, хіба піти вздовж кабелю?..

Вздовж кабелю! Ця раптова думка й жадова дії так підбадьорили мене, що, поправивши якийсь друк, я почав похапцем укручувати пробку. Світло спалахнуло, але стілець не витримав мого поспіху, перехилився, і я зіскочив однією ногою на підлогу, а другою в цебрик з різдвяним коропом. Вода в цебрику була холодна, це вже явно був не сон, і я не міг розраховувати, що зараз прокинуся. Від цього кошмару я міг урятуватися тільки дією, отож твердо сказав собі, що не заспокоюсь доти, поки не знайду Єву, навіть якщо вона насправді й не існувала, поки не одімщу цьому її мерзотникові; короп виплеснувся разом з водою і бився тепер на теракотовій підлозі передпокою, аж виляск пішов.

— Моя риба! Мій різдвяний короп! — істерично закричала старенька, забувши навіть подякувати мені за те, що я полагодив їй світло.

Я кинувся ловити рибу, в черевик у мене хлюпала вода, риба була молода, сильна й пружна,— досягнення наших держгоспів! — блискала сріблом, звивалася й стридала від стіни до стіни, я захекано повзав за нею рачки, вона вислизала мені з рук, як Єва, я хапав її, але вона знову вислизала, це була Єва, вона весь час вислизала від мене, зараз ця стара чарівниця переверне рибу назад у Єву, я примушу її це зробити, зіпсую цій відьмі світло, треба тільки схопити рибу... Я вдаривсь головою об ящик з вугіллям, на спину мені впав велосипед, але я її таки спіймав, тепер таки спіймав, і вона від мене вже не втече, нарешті я міцно тримав її в своїх руках!

— Навіщо ви душите мою рибу? — закричала бабуся.

Я отямився і побачив, що й справді стискаю рибу в руках дужче, ніж треба, що ця бабуся — звичайна відьма без надприродних здібностей, а риба ця куплена в державному магазині; я зрозумів, що відлежу цей вечір, мабуть, знову вип'ю таблетки доктора Залеського, незважаючи на його суворий припис. Та, зібравши рештки сили, я прогнав од себе цю спокусу, вирішив ще не піддаватись їй, укинув рибу в цебрик і вибіг, грюкнувши за собою дверима.

Телефонна станція була недалеко, я тупав мокрим черевиком, щоб він не взявся кригою. Після кількох дзвінків мені відчинив сторож. Він був небалакучий, але його явно щось уразило в моєму обличчі й руках, бо він одразу ж упустив мене досередини й дозволив підійти до телефону, який висів у вестибюлі, навіть сам набрав номер чергового техника.

— Ідіть спати, шановний,— сказав той, вислухавши мою квапливу розповідь.— Ідіть спати, а завтра подзвоните у відділ обліку; втім, це найкраще зробити після свят, вам швиденько продикують прізвище й адресу особи, якій передали номер покійного Гмура...

— Невже ви не розумієте, що тут дорога кожна хвилина? — вигукнув я.— Завтра буде запізно. Там опинилася під загрозою дівчина!

— А що їй загрожує? — зацікавився техник.

— Смерть! Той виродок її задушить!

— Я бачу, ви начиталися різних страхіть! Якщо така справа, дзвоніть у міліцію!

— Але він це, як правило, робить тільки над ранок! Я хочу йому перешкодити!

— О, якщо над ранок, то це зовсім інша річ, — мовив технік. — Тоді вам краще не дзвонити в міліцію, бо вони, чого доброго, ще відвезуть вас у витверезник. А вона вам хто, ця дівчина?

— Дочка! Він викрав її, негідник!

— Як це викрав? Ідіть спати, шановний. Уранці ви будете з цього сміятись.

— Пане інженер, благодаю вас, — простогнав я, ладен витерпіти будь-які приниження.— У вас, мабуть, ніколи не було дочки! Зійдіть униз... Я прошу вашої допомоги!

Черговий хвилинку помовчав, але я, мабуть, торкнув у його душі якусь чутливу струну, бо він раптом запитав:

— Який це номер?

Я назвав йому номер і повісив трубку.

За хвилину до вестибюля зійшов черговий технік. Це був веселий і самовдоволений молодик. Такий напевно не бігатиме ночами за Єврою, про яку навіть важко сказати, чи вона існує взагалі.

Технік окинув мене пильним і незворушним поглядом, звернув увагу на те, як недбало я одягнений, а також на скрижанілу холошу моїх штанів, однак це нітрохи його не здивувало: він явно сподівався побачити щось значно гірше.

— Ходімо.

Ми вийшли. Мій супутник раз по раз зиркав на мене; становище мое й справді було двозначне, але мені було вже однаково, бо не тільки він один мав мене за дурня через цю Євро. Мій настрій трохи навіть піднявся, і я прагнув тепер якнайшвидше досягти мети, готувався до безжалісної боротьби, — або він, або я. Звідки в мене взялося стільки завзяття? Адже досі я був лагідний, наче ягня, і тепер теж міг би згадати про своє чоловіче самолюбство, гордо викреслити Євро зі списку своїх знайомих і більше з нею навіть не вітатися, повернутися спокійно до телевізора. Але все це я відкинув і необачно ліз в нову авантюру.

Так ми дійшли до розподільної будки на перехресті Маршалковської і Гожої. Технік відчинив її, як двері власного будинку, вийняв із кишені якусь схему, блиснув ліхтариком на низку клем, підключив до вибраної пари трубку.

— Слухаю! — озвався знайомий нахабний голос.

Я рвучко вихопив у техніка трубку й закричав у неї:

— Це ти, виродку! Стривай, зараз я тобі покажу!

— А, це ви, пане Анджей. Здається, на брудершафт ми з вами ще не пили.

— Останній раз прошу: поклич до телефону Євро!

— От тобі й на, — зітхнув він. — Ви знову своєї. А я ж для вашого добра... Що буде, як ви й справді знайдете цю свою Євро?

Технік перервав зв'язок, і прокляття так і не встигло зірватися з моїх уст.

— Ця Євро — ваша дочка? — запитав він.

— Так, — відповів я, секунду повагавшись.

— Щось ви не схожі на татуса, — ущипливо зауважив технік.

— Це тільки зовні так здається!

— Боюсь, щоб усе це не скінчилося великим мордобоем, — занепо-

коено сказав він. — Широ раджу вам піти додому й добре виспатись! Уранці ви зовсім легко зречетесь цієї своєї долі.

— Нізачо в світі! — відповів я рішуче, бо почував себе, як перевантажений конденсатор, і потребував, нарешті, розрядки.

— Ну що ж, я вас попередив, — сказав технік, ще раз глянув на свої схеми, грюкнув дверцятами будки й повів мене на вулицю Гожу. Поминувши кілька будинків, він зупинився перед ворітьми й освітив ліхтариком фасад.

— Четвертий поверх, двері ліворуч від сходів.

Я швидко вийняв із кишені останні п'ятдесят злотих і простяг йому трохи засоромлено, бо послугу, яку він мені зробив, не можна було оцінити грішми.

— Сховайте собі на компреси, — сказав технік, рішуче відвівши мою руку. — Бажаю успіху! — І пішов геть спортивною ходою.

Я прожогом кинувся на сходи і, майже не переводячи подиху, вибіг на четвертий поверх; мені зовсім сперло в грудях дух, я вже не міг безкарно гасати по сходах цілий вечір і ніч, треба було вибирати щось одне: або біганина по сходах і вулицях міста, або коньяк, таблетки, безсоння й глибокі переживання; я більш нічого не обіцяв собі, хоч, якщо вірити технікові і його техніці, майже досяг мети своєї тернистої путі; моя злість раптово почала слабшати, мені вже менше хотілось бити тому негідникові морду, я важко дихав і вже почав сумніватися, чи можна взагалі мордобоем вирішувати людські конфлікти, я раптом почав шукати гуманніших засобів, розуміючи, що не варт опускаться до рівня дикуну й хулігана, несподівано відчув на своїх плечах увесь баласт багатвікової європейської культури і дійшов висновку, що ніякого мордобою не буде. Водночас до мене поверталася туга за Євою, я розчулився й мріяв уже про спокійне щастя з нею в гармонії й злагоді, в домашньому затишку, як читав про це в творах класиків і сучасних письменників, під музику великих композиторів і навіть під галас вечірніх телепередач. Треба було тільки знайти її, цю Єву. Я вже хотів був натиснути на кнопку дзвінка, як раптом почув за дверима багатоголосий чоловічий сміх. «Невже це теж якась пастка, нове, ще витонченіше знущання? — зі страхом подумав я. — Невже мені судилося без кінця блукати вулицями міста без найменшої надії знайти втіху, гасати за тінню, за оманливим привидом?» Але вороття назад уже не було: цю гірку чашу я мусив випити до дна. Я натиснув на кнопку дзвінка й заплющив очі.

Коли я їх розплющив, на порозі стояв чоловік, чие обличчя було мені добре знайоме. Колись ми були з ним близькими друзями й багато всього разом пережили. Я не бачив його кілька років.

— Нарешті! — вигукнув він.

— Як це нарешті? — здивувався я. — Що ти тут робиш, Вітольде?

— Чекаю на тебе. Тобто ми чекаємо на тебе. Заходь!

Все ще нічого не розуміючи, тамуючи страх, я зайшов до передпокою й зазирнув у глибокі квартири. Єви тут не було: коло столу, заставленого тарілками й пляшками, сиділо троє чоловіків. Вони вже, видно, добряче хильнули, бо щоки в них розчервонілися, очі блищали, а уста раз по раз розпливалися в блаженній посмішці. Усіх їх я знав давно. але останнім часом бачив дуже рідко.

— Ну, старий, нарешті ми тебе дочекалися!

— Добре, що ти хоч тепер знайшов нас!

— Сідай, голубе, зараз ми наллємо тобі штрафну!

Всі троє підхопилися, простяглидо мене руки й почали цілувати в щоки. Я сів біля столу. Мені налили в склянку горілки, як колись, я вже давно не пив горілку склянками, але тепер мусив випити; їм цього вечора знову було по двадцять літ, незважаючи на лисини, шпакуваті скроні й складки жиру на потилиці, вони зібралися, щоб разом згадати давно минулу молодість, галасували й перебивали один одного, мов діти.

— Іспит він склав на трійку,— сказав Олек, киваючи в мій бік головою.

— Еге ж, змарнував дуже багато часу, перш ніж розшукав нас,— погодився з ним Рись.

— Постарів наш Анджеек,— докинув Єжи. — Оміщанився.

Після склянки горілки, яку я випив майже душком, мене почало хитати, й, може, саме через те мені вдалося, що в сусідній кімнаті щось зашурхотіло. Невже це Єва підслуховує, як мене тут роздувають до розмірів стратосферного балона професора Піккардо? Невже Вітольд був здатний на таку безглузду містифікацію? Він саме налив мені знову горілки, цього разу тільки до половини склянки, обличчя його відбивало поблажливу доброзичливість командира до своїх давніх товаришів, блаженне відчуття повного визволення від щоденних справ, грошових клопотів, від тещі, дружини й двох дітей і водночас радість повернення до тих часів, коли він був незамінним і найголовнішим, коли вся вітчизна була його; я б нітрохи не здивувався, якби він зараз устав, наказав усім почистити зброю, а потім повів нас у темне місто на бій без пощади. Проте, яке це могло мати відношення до Єви? Я раптом опинився в світі свого минулого, не зв'язаного з Євою, в світі, вже увічному в пам'ятниках із бронзи,— все це було з зовсім іншого фільму, але, що, до дідька, за цими дверима?!

Я раптом устав, легко заточуючись, підійшов до дверей і відчинив їх. У кімнаті нікого не було. Я знову зачинив двері й повернувся на своє місце.

— Можеш говорити, — засміявся Вітольд.— Нас ніхто не підслуховує. Дружина й діти поїхали на свята в село.

— Звичка конспіратора, — зауважив Олек.

— Скажіть, чому я склав іспит на трійку? — запитав я.

— Бо ти шукав нас майже три години! — відповів Єжи. — Ти прийшов останній.

— Але ж у мене не було адреси! — вигукнув я ображено.

— У них її теж не було, — сказав Вітольд. — Я переїхав сюди з сім'єю минулого місяця. Кожному з вас послав тільки номер телефону, я вимкнув на сьогоднішній вечір дзвінок в апараті. Знайти мене могла б навіть дитина, не те, що резервіст.

Він сказав це з такою щирістю, що мені важко було запідозрити його в якихось хитрощах. Це через Єву став я такий підозріливий, я, що завжди був такий доброзичливий і по-дитячому довірливий до людей. Але гіркий досвід сьогоднішнього вечора наказував мені не втрачати пильності.

— Чи можна скористатися телефоном? — запитав я.— Мені треба подзвонити дружині.

— Ти одружився?! — радісно вигукнув Олек.— У такому разі прийми мої вітання!

— Нарешті життя здолало тебе! — зрадів Вітольд. — Тепер ти будеш частіше приходити до нас!

— І перестанеш бити байдики, — додав Єжи з ноткою гіркоти. — Бо що це за чоловік — ні дружини, ні дітей. Гуляє собі, король життя, й робить, що хоче, а ти працюєш як віл, і тобі не дають навіть писнути, а якщо раз на місяць пощастить випити з товаришами, то це вже хтозна-яке свято!

— Тобі відхочеться хихотити з будь-якого приводу! — докинув Олек. — Ти станеш такий же похмурий, як і ми!

— Ну, йди вже, доповідай своїй благовірній. — Вітольд показав на двері, за якими стояв телефон. — Але говори поволі, аби вона не впізнала, що ти випив, бо вони цього не люблять.

Я пішов до телефону, що стояв у другій кімнаті, сповнений рішучості розплутати цю таємницю до кінця, якщо її взагалі можна було розплутати. Леле! На папірці біля апарата я побачив той злочасний номер, що розпеченим зубилом був випалений у моїй пам'яті. Ось я й був біля мети, на місці, про яке мріяв у безсилій люті, але й цього разу спіймав обома руками тільки порожнечу, повітря, більш нічого. Я важко сів біля телефону, шукаючи виходу із цього становища. Куди я ще міг подзвонити, в який бік побігти? Бездіяльність була для мене рівнозначна смерті. Товариші за стіною не гомоніли про давні часи й не розповідали навперебій про свої воєнні подвиги, як це личило б товаришам по зброї, а жваво обмінювалися думками про свою теперішню роботу. Як я заздрих їхній діловитості, конкретному мисленню, зацікавленості справами, що здавалися мені такими далекими в порівнянні з моїм міражем! Уста мені палила гіркота, алкоголь ще дужче загострив мій біль. Я механічно взяв трубку й почав набирати власний номер, бо куди ж іще міг я подзвонити, сповнений палкої надії почути Євин голос? Пролунав гудок, потім другий, і я вже хотів був покласти трубку, як раптом щось клацнуло, й озвалося тихе жіноче «Алло!» Серце моє загупало, наче прокатний молот.

— Єва?! — насилу вимовив я.

— Це Козловська. Дуже добре, що ви подзвонили. Цей ваш кіт марцюється, чищось, а до цього лиха ще хтось обтяв йому хвоста, й він, видно, зовсім сказився, бо перевернув догори дном усю квартиру. В кімнаті справжній погром — купи пір'я, клапті паперу, туш і чорнило розлиті, скрізь понапаскуджувано... І все це перед самими святами. Беріть таксі й мерщій приїздіть, щоб зловити цього варвара, бо потім буде запізно. Скільки живу, ще не бачила такого кота.

— Зачиніть квартиру й відкрутіть усі газові крани, а завтра вранці прийдіть і викиньте це падло, — сказав я похмуро й поклав трубку. Важко підвівшись, я хотів уже рушити до дверей, щоб піти додому, як раптом тихо задзвенів телефон. Я взяв трубку.

— Я хотів би поговорити з паном Запалою, — озвався в трубці знайомий голос.

— Запала слухає вас

— Я так і думав, що ви нарешті втрапите туди, пане Анджей. Ваша настирливість робить вам честь. Мало кого з жінок так кохають, як ви свою Єву. Втім, вона того цілком заслуговує.

— Все, що стосується Єви, — вигадка, — відповів я спокійно.

— Як то вигадка? — засміявся голос.

— Єви не існує, пане Адам, — сказав я доброзичливим тоном. — Ви це й самі добре знаєте. І облиште вже ці свої жарти, година пізня, а завтра всіх нас чекає праця, та й свята на носі. Ви погралися, браво, я теж розважився, поїздив на таксі містом, познайомився з гарними

людьми, одержав kota, мудрого, як ми з вами, тож давайте попросаємось, бувайте здорові, до скорого побачення. Якщо колись хтось утече від вас перед святами, зателефонуйте до мене, я теж щось придумаю, аби ви не нудьгували самі в порожній квартирі. Дякую вам, пане Адам, за приємний вечір. Салют, бай-бай і до побачення.

Це, видно, заткнуло йому пельку, збило з пантелику, бо той негідник якусь хвилину мовчав.

— Щось я нічого не второпаю, пане Анджей,— озвався він нарешті.— Ви кажете, що Єва не існує, й водночас, що вона втекла від вас. Поясніть мені це будь ласка.

— Не все на світі можна пояснити. До побачення.

— Хвилинку! — вигукнув він. — Адже ви добре знаєте, що Єва зараз у мене!

— Ха-ха-ха! — засміявся я вдавано. — Я ж сам її вигадав! І скажу вам ще більше: ви теж не існуєте, пане Адам! І ваш телефон не існує! Вас взагалі ніколи не було! Вас немає!

— Ну, знаєте! — вигукнув він з обуренням. — Цього я від вас не сподівався. Доктор Залеський повинен був затримати вас у клініці, бо незабаром, чого доброго, ви заявите, що вас теж немає.

— Хто зна, може, невдовзі мене й справді не буде,— відповів я меланхолійно.— Життя втратило для мене всяку принадність, коли я переконався, що Єви не існує.

— Але ж вона існує, пане Анджей, існує! Це така прекрасна жінка! Як ви можете в ній сумніватись?

— Ха-ха-ха! — засміявся я знову.— Тоді покличете її до телефону.

— Вона вийшла кудись на хвилинку.

— Ха-ха-ха! Вийшла? Вночі?!

— Ви й без мене добре знаєте, що вона любить ходити ночами...

— Знаю, — підтвердив я з готовністю, але відразу ж схаменувся.— А що вона у вас робить, та ваша Єва, можна запитати?

— Ми ведемо з нею дискусію про сучасну еволюцію суспільства, про відчуження людини. З жодною жінкою не розмовляв я ще так цікаво. Яка вона інтелігентна! І яка чарівна!

— Та що ви кажете? — зітхнув я.— Коли б вона ще до цього існувала...

— Я вперше бачу таку жінку,— сказав він із щирим захопленням.— Треба, мабуть, прожити не одне, а п'ять життів, щоб зустріти другу таку. Нам із вами пощастило, пане Анджей. Прошу вас, приходьте до мене на чарку коньяку. Вам одразу полегшає.

— Ха-ха-ха! — голосно засміявся я.— Ви хочете послати мене до паралізованого діда, щоб я подавав йому вночі судно? Нема дурних, пане Адам! Зрештою, я не маю вже й грошей на таксі.

— А хто вам каже сідати в таксі? Вистачить спуститися на один поверх — і ви в мене.

— Що? — вигукнув я.

— Я мешкаю поверхом нижче,— сказав цей негідник.— Квартира номер сім. Ви нічим не ризикуєте, пане Анджей.

Я поклав трубку й повернувся до товаришів.

— Ну як? — запитав Єжи з іронією.

— Вона звеліла йому негайно бігти додому, — песимістично констатував Олек.

— На, ковтни, Анджею, поки ще можна,— сказав Вітольд і підсу-

нув до мене склянку з горілкою, проте я вже не міг ні пити, ні вести з ними пусті балачки.

— Вибачте, хлопці, але мені вже треба йти,— сказав я.— Дружина щось нездужає.

— Мабуть, вона тобі добряче вчитала, що, замість сидіти коло неї, ти п'єш з нами горілку,— докинув Єжи.— У нас це вже давно позаду.

— Але на зустріч із давніми бойовими друзями ти міг би взяти в неї дозвіл, тим паче перед святами,— зауважив Рись.— Наступний вечір — у лютому.

— Місце зустрічі ще невідоме? — запитав я.

— Придумаємо щось нове,— відповів Вітольд.— Веселих тобі свят, Анджею. Тримайся і не забувай про своє славне минуле.

— Дай шоку, старий! — вигукнув Єжи.

Вони знову обняли мене і обцілували по-п'яному щиро, в обидві щоки, але мене вже гнала вперед марна надія, що, може, я нарешті побачу Єву, переконаюся, що вона справді існує; випручавшись з їхніх обіймів, я витер щоки, зірвав з вішалки пальто й помчав сходами вниз. За хвилину я вже стояв перед незнайомими дверима, від яких іще пахло свіжою фарбою. Я знову натиснув на кнопку дзвінка. Яка ж несподіванка чекає мене тут?

Двері відчинилися тієї ж хвилини й на порозі, всміхаючись, став чоловік, мабуть, моїх років, навіть трохи схожий на мене. Я не почувая симпатії до чоловіків, схожих на мене, вони ображають мене самим уже своїм існуванням. Ніс, уста й очі цього чоловіка, овал обличчя й форма черепа, ба навіть срібні нитки сивини нахабно нагадували мені мою власну подобу, яку я з огидою оглядав щоранку в дзеркалі, коли голився.

— Пан Адам, так? — запитав я для певності.

— Хай буде Адам,— усміхнувся він.— Прошу, пане Анджей. Я дуже радий. Сьогоднішній вечір не мав би для нас логічного завершення, якби ми з вами не зустрілися. Мені здається, що я вже знаю вас дуже давно.

— В мене теж таке неприємне враження,— відповів я.

Ми зайшли до кімнати. Квартира була менша, ніж у Вітольда, кімната й кухня, як у мене. На низькому столику біля канапи стояв блискучий білий телефон, а поруч — дві чашки з недопитою кавою, дві чарки й почата пляшка коньяку. Колись і я так приймав Єву.

— Вона щойно кудись вибігла,— сказав Адам.— За хвилину повернеться. Будь ласка, сідайте. В кожному разі, ви можете побачити і мене, і мій телефон. Ми існуємо!

Я подивився на порожнє крісло, на чашку, на чарку, але не міг із певністю сказати, що тут справді недавно була Єва.

— У вас є її фотокартка? — запитав я, сідаючи в крісло.

— Ви добре знаєте, що Єва страшенно не любить фотографуватися,— відповів він, наливаючи мені коньяку.— Вона ніде не хоче залишати після себе слідів.

Я знав це дуже добре, бо сам не раз просив Єву сфотографуватися для мене, але марно. Справа дедалі ускладнювалася.

— Це була не моя Єва,— заявив я раптом.— І телефону у вас, незважаючи ні на що, немає: це телефон мого товариша з часів війни.

— Ви, може, думаєте, що мене війна обминула,— засміявся він.— Я теж маю право на телефон. Йі оскільки не міг дочекатися, коли його

мені нарешті поставлять, днями нелегально підключився до лінії вашого товариша. Хочете пересвідчитись?

— Дякую. І ви що, підслуховуєте всі його розмови?! — обурено вигукнув я.

— Тільки ті, які мене цікавлять,— відповів він.— У такий спосіб я й познайомився з Євою.

— Єва не знає мого товариша з часів війни! — вигукнув я впевнено.— Я тримаю її на віддалі...

— Похвальна обережність,— усміхнувся Адам.— Але ваш товариш дзвонив вам і натрапив на Єву. Я можу підслуховувати кожен його розмову. Наприклад, хвилину тому я довідався, що ви прирекли на мученицьку смерть від газу kota Філіппа. Я ніколи не думав, що ви такий жорстокий.

— До дідька kota Філіппа! — вигукнув я.— Що з Євою?

— Пан Вітольд дав їй наш номер телефону й попросив повідомити його вам. Єва відповіла, що не знає, чи ще коли-небудь побачить вас, бо, мовляв, опинилася у вас цілком випадково...

— Неправда! — закричав я.

— Так вона сказала. Її голос зачарував мене відразу, і я підключився ніби зовсім випадково, тільки-но пан Вітольд сказав їй «до побачення». І я не помилюся, пане Анджей. Це був учинок, вартий усього мого життя.

— Яке свинство! — вигукнув я.— Ви гідкий ловелас! Я заявлю на вас у міліцію.

— А може, у вас є блат на телефонній станції? Пан Вітольд найбільшого веде нецікаві розмови. Я б охоче переключився.

— Зроблю все, що в моїх силах,— відповів я ущипливо.

Все начебто сходилося, теоретично Єва, безперечно, могла тут бути. Вона, видно, любила наш тип чоловіків, цей негідник, мабуть, сипав дотепами, а вона дотепи цінувала над усе, за них віддала б навіть дюжину таких, як я. Мене знов узяла лють на цю безсоромну й задоволену пику. Я випив коньяк.

— Щось довго не вертається ця наша Єва,— сказав я з іронією.

— Повернеться, не турбуйтеся, — відповів він самовпевнено.

— Мабуть, вона залишила у вас свою зубну щітку? — запитав я ущипливо.

— Атож, — відповів він.— До речі, зуби в неї теж дуже гарні.

— Зараз побачимо,— сказав я, підводячись.

Ми підійшли до дверей ванної. Адам супроводжував мене, можливо посміхаючись.

— Прошу, — сказав він, і рука його раптом застигла в повітрі: склянка, на яку він хотів показати, була порожня. Я подивився йому в вічі: удар цей влучив йому в самісіньке серце.

— Ну так, — зітхнув я.— Мені пора.

— Я йду з вами! — вигукнув він.

Я помітив, що в нього тремтять руки.

— Ні, ні, — сказав я рішуче.— В мене дуже багато роботи. До свят я мушу закінчити важливий проект. До побачення.

Адам провів мене поглядом смертельно пораненого оленя. Я вискочив на вулицю й почав ловити таксі. За хвилину я вже сидів у «Варшаві», яка швидко домчала мене додому. Не переводячи подиху, кинувся до дверей своєї квартири й ніяк не міг попасти ключем у замко-

ву щілину. Нарешті я штовхнув двері ногою. В кімнаті горіло світло, почувся звук, схожий на лопіт босих ніг. Я рвучко відчинив двері.

З вікна звисали клапті штори, на канапі серед пір'я валялися книжки з повириваними сторінками, на підлозі — пошматовані проекти, політі креслярською тушшю, подерті газети, а також нижня половина — пекло — репродукції «Страшного суду» із Сікстинської капели. З-під крісла, готовий стрибнути на мене, блимав червоними очима кіт Філіпп. Це вже була дійсність.

Я механічно зазирнув до ванної, — зубної щітки там не було й досі, — повернувся до кімнати й важко сів на канапі. Мені раптом захотілося спокою. Я витяг із кишені решту таблеток доктора Залеського. Їх було чотири — цілком досить для того, щоб хоч на якийсь час перенестися в країну абсолютної байдужості. Я вже хотів проковтнути їх, як раптом різко задзвонив телефон. В останньому пориві надії я схопив трубку.

— Пан Анджей? — несміло запитав знайомий голос.

— Так. Я знав, що ви подзвоните.

— Чи... Єва повернулася? — простогнав голос.

— Єва? Яка Єва?

— Пане Анджей, не грайте комедії, — мовив голос благально. В ньому не залишилося вже нічого від того нахабного жартуна. Життя нарешті завдало йому болісного удару.

— Я вже вам сказав, що Єва не існує. Я вигадав її для себе, щоб не було так нудно в довгі зимові вечори, — відповів я. — Лягайте спати, щоб устати вранці бадьорим до щоденної праці. А якщо вам і далі точитиме душу якась гризота, то, сподіваюсь, немає потреби зайве нагадувати про існування доктора Залеського. На добраніч.

— Ви жорстокий, пане Анджей, — плаксиво простогнав голос. — Я повинен бодай кількома словами перемовитися з Євою... Я маю сказати їй щось дуже важливе!

— Нічим не можу вам зарадити... — відповів я. — Втім, якщо хочете, спробуйте... Познанська, сім, квартира вісім. Запитаєте панну Весю. Веся — найближча Євина подруга, але мене вона ненавидить. Може, вам у неї якраз пощастить. Бажаю успіху і веселих вам свят.

Я перервав зв'язок і набрав номер Весі. Ніхто довго не відповідав. Нарешті в трубі озвався її заспаний голос.

— Пробач, Весю, що розбудив тебе, — сказав я. — Але в мене справді дуже невідкладна справа: за кілька хвилин до тебе прибіжить один навіжений і почне розпитувати про Єву. Це в нього така манія: він скрізь шукає Єву, якої насправді немає. Пошли його, будь ласка, у Закопане чи Щецін, бо він забрав собі в голову, що цю Єву я переховую в себе, й не дає мені спати.

— Охоче, — відповіла Веся. — Я просто скажу йому правду.

— Боронь боже! — закричав я. — Яку правду?

— Що Єва поїхала до Бещад. Вона подзвонила мені увечері, ми пішли випити кави, й годину тому я провела її на вокзал. Ти собі навіть не уявляєш, що там робилося... Якби не якийсь гарний хлопець, Єва нізащо б не сіла...

Далі я вже не слухав. Пошпуривши таблетками доктора Залеського, я схопився з канапи й помчав на зупинку таксі.

— На Центральний вокзал! — кинув я водієві.